

Arweinyddiaeth Gatalytig

Bwriad y dadansoddiad beirniadol yma yw i thrafod pwysigrwydd ac effaith arweinyddiaeth gatalytig yn lleoliadau blynyddoedd cynnar a chanolbwyntio ar bwysigrwydd o chynnig y cefnogaeth briodol i phob plentyn sydd yn seiliedig ar wahanol ffactorau chymdeithasol. Yn canlynol i hyn, fe fydd astudiaeth allan o Gomisiynydd Plant Cymru sydd gyda y ffocws ar effaith ar fywydau unigolion a sut maent yn cefnogi hawliau plant ar y adeg yma. Yn olaf, caiff gwerthusiad beirniadol o un agwedd gymdeithasol sydd yn cael effaith ar profiadau bywyd plant a'r ymyriadau a gwasanaethau sydd ar gael i gefnogi hyn.

Mae catalydd yn cael ei ddiffinio fel asiant sy'n ysgogi neu'n cyflymu newid neu weithredu sylweddol Catalytic Leadership, LLC (2023) mae arweinydd catalytig, felly, yn asiant newid. Ychwanegau Desko (2017) fod y term 'catalytig' yn ei olygu dod a syniadau newydd sy'n annog eraill i ddilyn eich cenhadaeth, fodd bynnag nad yw phob arweinydd yn arweinydd gatalystig. Mae'n bwysig canolbwyntio ar greu'r ymddygiadau arweinyddiaeth cywir drwy ddatblygu eu harweinwyr presennol a hyrwyddo arweinwyr gyda'r sgil cywir- a'r meddylfryd i swyddi arweinyddiaeth perthnasol (Agile Academy, Dim Dyddiad). Dywed Working Differently (2013) bod arweinyddion catalytig fel arfer yn rhedeg cyfarfodydd a annog mwy o bobl i fod yn rhan o bethau, yn ogystal i hyn maent yn atgoffa phobl o wybodaeth phwysig a sicrhau bod tasgau'n cael eu gwblhau i eithaf orau rhwng cyfarfodydd. Mynna Joiner a Josephs (2019) fod gweithredu arweinyddiaeth catalytig fel arweinydd tîm a hwylusydd i greu tîm hynod gyfranogol. Yn croesawu cyfnewid barn agored ar faterion anodd ac yn grymuso adroddiadau uniongyrchol ac yn defnyddio datblygiad tîm fel cerbyd ar gyfer datblygu arweinyddiaeth. Yn ogystal a hyn mae bod arweinwyr yn mynegi gweledigaeth arloesol, ysbrydoledig ac yn grymuso pobl i drawsnewid gweledigaeth mewn i realiti bywyd.

Mae The Luke Center For Catalytic Leadership (dim dyddiad) yn argyhoeddedig fod arweinyddiaeth catalytig yn ymgysylltu ac yn ysgogi eraill i ymgymryd â rolau arwain a gweithio tuag at rhannu weladwy. Yn ychwanegol, hawlia The Luke Center For Catalytic Leadership (dim dyddiad) fod arweinyddiaeth catalytic yn defnyddio'r strategaethau arweinyddiaeth canlynol, yr un cyntaf sef codi ymwybyddiaeth, mae hyn yn canolbwyntio sylw'r cyhoedd ar unrhyw mater, yna ffurfio grwpiau gwaith sydd yn dod â phobl at ei gilydd i fynd i'r afael â'r broblemau. Hefyd creu strategaethau, maent yn rhoi'r cyfle i efelychu strategaethau ac Opsiynau Gweithredu a chynnal Momentwm, meddwl ac Actio'n strategol ac yn olaf hwyluso grwpiau gwaith cynhyrchiol. Yn ychwanegol i hyn, dwedai Desko (2017) fod catalytig yn medru bod yn un neu fwy o'r nodweddion canlynol, maen nhw'n cynhyrchu mentrau newydd, maent yn medru gweld pethau nid yw eraill wedi gweld eto, maen nhw'n ysgogi pobl i roi ac i wasanaethu, cyfathrebu ag angerdd a stori ac yn olaf maent yn denu staff talentog. Fodd bennag, er mae ymchwil yn dangos mae arweinyddiaeth catalytig yw un o dulliau arweinyddiaeth fwyaf effeithlon dim ond 10% o arweinyddion ar hyn o bryd sydd gan yr allu i arwain ar y lefel yma (Joiner, 2017). Yn wahanol i arweinydd catalytig mae rolau arweinyddiaeth yn ymwneud â phenderfynu ar y cyfeiriad rydych chi am i'ch meithrinfa fynd i mewn gyda gweledigaeth glir, a darparu'r cymhelliant a'r addysg i'ch tîm blynyddoedd cynnar er mwyn sicrhau bod hynny'n digwydd (Veazey, 2018). Ymhellach, caiff arweinyddiaeth i ymwneud, arwain y tâl a chreu gweledigaeth ar gyfer y dyfodol sy'n glir i'r rhieni, y plant, ar holl staff. Yn ogystal a hyn creu gweledigaeth uchelgeisiol ar gyfer y dyfodol sy'n gynhwysol ac amrywiol, i bawb. Mewn byd sy'n newid yn barhaus fel y blynyddoedd cynnar,

mae'n rhaid i arweinydd blynyddoedd cynnar fod â'r gallu, y sgiliau, y wybodaeth a'r rhagweld i allu ac yn barod i ragweld rhwystrau ffyrdd a'u datgymalu cyn iddyn nhw ddigwydd (World's Stickiest Learning, 2023).

Yn ôl Joiner (2017) mae arweinwyr catalydd yn deall bod eu hunan ymwybyddiaeth yn fwy rhannol nag oedden nhw'n tybio ei fod ar lefelau blaenorol. O ganlyniad, maent yn datblygu diddordeb mawr mewn dod yn ymwybodol o ymddygiad, teimladau, a rhagdybiaethau bod fyddai fel arfer yn dianc rhag eu hymwybyddiaeth. Dylai arweinydd fod yn fodel rôl ysbrydoledig sy'n cynnwys eu tîm staff a'u tasgau a'u gweithgareddau cynrychiolwyr yn briodol i sicrhau bod pawb yn teimlo eu bod yn rhan o'r broses ac wedi'u grymuso. Mae arwain tîm o bobl eraill hefyd yn cynnwys creu diwylliant all wneud, cymryd risgiau a dangos bod dysgu o gamgymeriadau yn dderbyniol, yn gwobrwyo llwyddiant ac yn datblygu atebolrwydd personol sy'n cael ei gefnogi gan gyfrifoldeb cyfunol (Early Years Matters, 2023).

Y farn gyffredinol heddiw yw bod sgiliau arwain yn caniatáu i blant gael rheolaeth ar eu bywydau a'r gallu i wneud i bethau ddigwydd. Mae arwain yn ennyn hyder, ac yn helpu plant i ddatrys problemau'n greadigol, gweithio mewn tîm, a gweithio ar y cyd ag eraill. Mae arweinyddiaeth yn rhoi llawer o gyfleoedd i blant ddatblygu cyfrifoldeb (PennState Extension, dim dyddiad). Mae arweinyddiaeth gadarn ac effeithiol yn hanfodol ar pobl ifanc i gyrraedd eu llawn botensial (Department of Education, 2015). Cred Plymouth Marjon University (2023) mae rhai swyddi bwysig arweinyddiaeth blynyddoedd cynnar yw fod yn gyfrifol am gyllideb, iechyd a diogelwch, datblygiad plant, rheoli bwyta'n iach, ansawdd, diogelu, gosod y cwricwlwm a lles plant. Maent yn swydd hefyd i arweinyddion yn y Blynyddoedd Cynnar hefyd i baratoi y lleoliad yn barod am arsylwadau. Mae Plymouth Marjon University (2023) yn argyhoeddedig fod y phum pum mlynedd gyntaf o fywyd plentyn yn cael effaith hirdymor ar ei iechyd, lles, a chyrhaeddiad addysgol yn y dyfodol. Mae gofal plant o ansawdd uchel yn cefnogi datblygiad llawn plentyn, gan gynnwys creadigrwydd, chwilfrydedd a hunanhyder, sy'n hanfodol nid yn unig i'r ysgol ond yn ddiweddarach ei fywyd, felly mae sicrhau y arweinyddiaeth gorau i phob plentyn yn bwysig iawn ar gyfer ei ddatblygiad.

Agwedd lawn mor bwysig yw ysgolion catalydd, Nodwedd yr addysg y mae catalydd yn delweddu yw creu perthynas ffraeth rhwng athro a plentyn, wrth creu hyn mae'r athro yn diddori ym mywyd y plentyn, maent yn rhannu eu diddordebau, pryderon, ac hefyd ei gobeithion, trwy gwneud hyn maent yn ceisio cael y plentyn i deimlo'n ddiogel (The Catalyst School, 2023). Mae ysgolion catalydd yn cefnogi cymunedau ysgol i feithrin diwylliant o arloesi a dysgu cynhwysol, gan ddefnyddio eu hadnoddau presennol (Catalyst, 2023). Yn ogystal a hyn mae'r Catalyst (2023) yn adeiladu a meithrin perthnasoedd ymhlith arweinwyr ysgol, athrawon, disgyblion ysgol, y gymuned fusnes, teuluoedd. Maent yn creu lle ac amser i ysgolion archwilio eu diwylliant ysgol unigryw eu hunain, diffinio heriau allweddol, a nodi meysydd ar gyfer arloesi cynhwysol.

Mae hyn i gyd yn tynnu sylw at y casgliad bod arweinyddiaeth catalytig yn bwysig mewn lleoliadau blynyddoedd cynnar wrth i'r manteision datblygu'n parhaol. Mae creu arweinwyr catalytig yn medru annog newid neu weithredu sylweddol yn eu sefydliad, wrth hyrwyddo eu cenhadaeth, neu wrth ddatblygu eu tîm ac arweinwyr eraill. Yn ogystal a hyn maent yn canolbwyntio ar dwf yn hytrach nag ennill twf cynaliadwy, twf unigolion a thimau, a'u twf eu hunain fel arweinydd. Mae hyn hefyd yn golygu bod catalydd yn gwerthfawrogi dysgu gydol oes.

ADRAN 2

Mae Comisiynydd Plant Cymru (2021) yn fframwaith egwyddorol ymarferol, ar gyfer lleoliadau addysg, yr reswm i hyn yw i pwysleisio ar hawliau phlant a phobl ifanc, sy'n amlinelli ar y amddiffyn ac chefnogaeth cadarn yn Nghonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (yr UNCRC). Yn ychwanegol i hyn, mae gan Comisiynydd Plant Cymru yr swydd i wrando ar phobl ifanc i ddeall a ddarganfod be sydd yn bwysig iddyn. Yn wir hefyd mae'n bwysig cofio cynghori phlant a phobl sydd o'i gwmpas os ydynt yn cael i'w yn wael neu yn annheg. Yn phwysicach fyth, maent yn hanfodol iddynt i ddylanwadu ar y llywodraeth a'r sefydliadau eraill sydd yn medru neud newidiad yn bywyd personol y phlant, a sicrhau eu bod yn cadw at eu geiriau a siarad i fyny am gofynion plant Cymru ar adegau bwysig (Comisiynydd Plant Cymru, 2023). Fodd bynnag, ni chaiff y chomisiynydd y hawl i weithredu yn ambell i amgylchiadau, hynny yw materion sydd heb mynychu'r senedd sydd yn cynnwys, mewnfudo a lloches, budd-daliadau lles, cyfiawnder a phlisma, a phlant yn y lluoedd arfog, lle gall CAFCASS (Gwasanaeth Ymgynghorol Plant a'r Llysoedd) weithredu, lle mae gan Weinidogion Cymru swyddogaethau yng nghyswllt achosion teulu ac yn olaf ni chaiff ymchwilio i unrhyw fater neu adrodd arno os yw'n destun achos cyfreithiol (Comisiynydd Plant Cymru, 2023). Yn ôl Children's Commissioner (2023) swyddfa'r Comisiynydd Plant yn cael ei ffurfio er mwyn darparu ar gyfer plant. Mae'r swyddfa'n rhychwantu polisïau, ymchwil, cyfathrebu, arloesi gwasanaethau cyhoeddus a cymorth wrth Law. Mae'r gwasanaeth cymorth wrth law ar gyfer plant mewn gofal, gadael y cartref, byw oddi cartref neu weithio gyda gwasanaethau plant i gynnig cymorth, cyngor, a gwybodaeth am ddim.

Y farn gyffredinol heddiw yw bod gan Cymru Comisiynydd sydd yn hybu ac yn amddiffyn hawliau plant ac yn sicrhau bod polisïau a deddfwriaeth Llywodraeth Cymru o fudd i blant a phobl ifanc (Llywodraeth Cymru 2022). Mynna Drakeford (dim dyddiad) ers y pandemig i bwrw bod Comisiynydd i Gymru yn rôl bwysig o achos bod y pandemig wedi oedi llawer o fywydau plant, fe fydd yr rôl yma yn medru helpu gyda dyfodol cenhedlaeth plant lle mae coronafirws wedi gweud gwahaniaeth mawr. Yn arbennig i hyn chytunai Plant Yng Nghymru (2021) trwy mynegi bod y mudiad wedi chwarae rhan sylfaenol yn cefnogi a gwella bywydau pob un plentyn, pobl ifanc a'u teuluoedd ers ei sefydlu dri degawd yn ôl.

Caiff y rôl i sefydlu i ddechrau o dan Ddeddf Plant 2004 a roddodd gyfrifoldeb i'r Comisiynydd dros hybu ymwybyddiaeth o farn a diddordebau y plant Children's Commissioners (2023). Hefyd caiff sefydliad gan Ddeddf Safonau Gofal 2000 i greu, mae Comisiynydd Plant Cymru yn sefydliad hawliau dynol plant annibynnol. Mae cylch gwaith y Comisiynydd wedi'i osod yn Neddf Comisiynydd Plant Cymru 2001, a ddiwygiodd Ddeddf Safonau Gofal 2000 (Comisiynydd Plant Cymru, 2023). Un polisi arall hawliau dynol plant ar wyneb Deddf Cwricwlwm ac Asesu (Cymru) 2021, sy'n nodi bod angen i bob aelod o staff sy'n rhan o'r gwaith o gyflwyno'r cwricwlwm ddatblygu gwybodaeth. Yn ogystal a hyn, cyflwynwyd polisïau yn nodi beth mae hawliau dynol yn ei olygu i bobl anabl, gan gynnwys plant anabl. Mae'r ddau Gonfensiwn hyn hefyd yn sylfaenol i Ddeddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Addysg (Cymru) 2018 (Comisiynydd Plant Cymru, 2023). Ymhellach gwnaeth Comisiynydd Plant Cymru cyhoeddi y Ffordd Gywir - Dull Gweithredu Seiliedig ar Hawliau Plant yng Nghymru sydd yn sicrhau Rhoi plant Hawliau (CCUHP) yn y craidd o gynllunio a darparu gwasanaethau i blant ac ifanc pobl ac yn bennaf

Sicrhau bod pob plentyn yn cael cyfle cyfartal i fod y orau y gall fod a nad oes rhaid i'r un plentyn dioddef o gael bywyd gwael o achos anffafiaeth (Comisiynydd Plant Cymru, 2021).

Maent yn amlwg bod y tri cyn-gomisiynwyr Peter Clark, Keith Towler a Sally Holland wedi cael effaith positif ar hawliau plant, dwedwyd Children's Rights in Wales (dim dyddiad) fod Keith Towler wedi gosod hawliau plant wrth wraidd ei raglen waith. Yn ogystal a hyn, dwedwyd Llywodraeth Cymru (2022) gwnaeth Sally Holland gyfraniad eithriadol i'r agenda hawliau plant yng Nghymru, sydd yn awgrymu i ni fod yna rhyw fath o effaith wedi bod ar fywydau unigolion. Ers Ebrill 2022 mae yna comisiynydd newydd wedi dod i Gymru sef Rocio Cifuentes fe fydd Rocio ar y comisiynydd am saith blwyddyn cyn i person arall cymryd ei le, maent yn canolbwyntio ar rhannu bwysigrwydd pam fod hawliau plant mor bwysig ac i edrych ar sut mae penderfyniadau cyrff cyhoeddus yng Nghymru, gan gynnwys Llywodraeth Cymru, yn effeithio ar hawliau plant. Dwedau Cifuentes (2022) ei fod yn teimlo'r anrhydedd o anhygoel i wasanaethu fel Comisiynydd Plant y wlad am y saith mlynedd nesaf ac ei fydd yn defnyddio'r cyfle yma i rymuso plant i siarad eu gwirionedd, i'w clywed ac i wthio am y newidiadau y maent am eu gweld ac angen digwydd i ddiogelu eu hawliau.

Mae'n ffaith wybyddus fod gan phawb llais i rhannu Comisiynydd Plant Cymru (2023), ac hefyd un o'r hawliau yw y dylai pob person ifanc gael llais sydd ac gwneud penderfyniadau ar pethau sy'n effeithio arnyn nhw. Mae hyn yn rhoi'r cyfle i pob person i gael y cyfle i rannu eu barn a chael i'w wrando ar. Esiampl o hyn yw, yng Nghymru mae'n hanfodol i bob ysgol uwchradd gael cyngor ysgol. Dyma un o'r ffyrdd y gall pobl ifanc gael dweud eu dweud am yr hyn sy'n digwydd yn yr ysgol (Comisiynydd Plant Cymru, 2023). Chytunau Department of Education (dim dyddiad) fod cynghorau ysgol yn medru darparu ffordd ystyrlon y gall disgyblion leisio eu barn a chael ystyried eu barn mewn penderfyniadau sy'n effeithio arnynt. Un dull effeithiol yw cyngor ysgol maent yn gwthio ysgolion i annog cyfranogiad disgyblion, ond mae nifer o rai eraill, mae yna ambell i ysgol sydd yn defnyddio dull 'buddies' mae hyn golygu Disgyblion yn gweithredu fel mentoriaid neu 'buddies' i'w cyfoedion, mae hyn yn rhoi'r cyfle i phob plentyn i gymryd rhan yn gyfartal (Pringle, 2019).

Un maes o hawliau plant mae Comisiynydd Plant wedi cael effaith ar yw amddiffyn rhag trais, cam-drin ac esgeulustod fel gwelwyd yn erthygl 19 a 34 (unicef, dim dyddiad). Maent yn hanfodol os yw lleoliadau, sefydliadau neu unigolion yn credu bod unrhyw arwyddion o gam-driniaeth, trais neu esgeulustod mae ddyletswydd ganddynt i cofnodi unrhyw bryderon am les plentyn bob amser yn ysgrifenedig, gan gynnwys a gafodd camau pellach eu cymryd neu peidio. Fe ddylai cofnodion gael i greu yn fanwl gan sicrhau fod pob dim wedi cofnodi o air i air ac gan bwy, a chadw barn a ffeithau ar wahân (Llywodraeth Cymru, 2019). Mae comisiynwyr yn awgrymu i phob ysgol i Arfogi pob plentyn trwy gwersi gorfodol am fywyd, i ar ddeall beth yw perthnasoddi diogel a iachus ag i siarad gyda oedolyn priodol os oes unrhyw pryderion (Children's Commissioners, 2015). Llywodraeth y DU sy'n gyfrifol am blismona ar draws y DU ac yng Nghymru. Ond, mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn golygu'r heddlu yn gall Cymru weithio gyda gwasanaethau eraill a Heddlu Trafnidiaeth Prydain Mae hyn yn helpu i gadw plant yn ddiogel ar lefel leol, ranbarthol a chenedlaethol (Llywodraeth Cymru, 2019). Y farn gyffredinol heddiw yw Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yw gyfraith sydd yn helpu gwasanaethau i gydweithio i helpu cadw plant, pobl ifanc ac oedolion yn ddiogel. Fodd bynnag rhaid ystyried barn unigolion wrth cynllunio gofal a chefnogaeth mae hyn yn cynnwys

cadw'n ddiogel, mae'n bwysig cael barn ac mewnbwn y phlant yn yr achos yma i weld beth y maent nhw yn teimlo a meddwl beth fydd yn gweithio am y sefyllfa (Llywodraeth Cymru, 2019).

Yn ogystal, noda Children's Commissioner for Wales (2017) bod y Ffordd Gywir yn cefnogi y pedwar diben a phob elfen dysgu a phrofiadau, fframwaith egwyddorol ac ymarferol i leoliadau addysg alluogi addysg i addysg dan ddyletswyddau Deddf Cwricwlwm ac Asesu (Cymru) 2021 yw dull hawliau dynol plant i helpu pobl cyhoeddus i integreiddio hawliau plant i bob agwedd ar wneud penderfyniadau, polisi ac ymarfer. Mae Children's Commissioner for Wales (2017) yn argyhoeddedig mae egwyddorion dull hawliau plant yn y cwrwicilwm yw yn gyntaf, rhoi hawliau plant wrth wraidd cynllunio a darparu gwasanaethau, yn ail cydraddoldeb a diffyg gwahaniaethu gan sicrhau bod gan bob plentyn gyfle cyfartal i fod y gorau y gallan nhw fod, yna Grymuso plant i gwella galluoedd plant fel unigolion fel eu bod yn gallu manteisio'n well ar hawliau, ac ymgysylltu â'r sefydliadau a'r unigolion sy'n effeithio ar eu bywydau yn pedwerydd gwranddo ar blant a chymryd eu barn yn ystyrion i ystyriaeth ac yn olaf dylai awdurdodau fod yn atebol i blant am benderfyniadau a gweithredoedd sy'n effeithio ar eu bywydau.

I gloi, maent yn amlwg bod llawr o gyfreithiau, deddfwriaethau a fframweithiau wedi cael ei rhoi yn lle i helpu plant a phobl ifanc Cymru i gadw'n diogel sydd yn medru helpu yn phob agwedd o fywyd y phlant. Yn ychwanegol i hyn, mae yna nifer o dulliau mae llywodraeth Cymru a chomisiynydd Plant Cymru wedi creu sydd yn effeithio ar unigolion a theuluoedd phobl Chymru. Maent yn amlwg bod yna gwella parhaol ar strategaethau a ddeddfwriaethau newydd sydd yn cael ei greu. Fodd bynnag, er bod gwahaniaeth mawr yn cael i wneud ar y blynyddoedd cynnar a phobl ifanc, mae hefyd gwahaniaeth yn cael i greu ar eu fywydau oedolion. Yn amlwg mae y comisiynwyr yn pwysleisio ar pwysigrwydd hawliau phlant ond hefyd maent yn amlwg ei fod yn ceisio cael lleisiau y plant i wneud gwahaniaeth. Er hyn mae yna cefnogaeth parhaus mae'n amlwg bod o hyd fwy gall gael i wneud i gwella cefnogaeth.

ADRAN 3

Mae yna nifer fawr o ffactorau cymdeithasegol sydd yn herio profiadau plant yn y blynyddoedd cynnar. Amrywia'r ffactorau yma o geneteg, dylanwadau amgylcheddol, arddulliau magu plant, ffrindiau, athrawon, ysgolion, a'r diwylliant yn gyffredinol yw rhai o'r ffactorau mawr sy'n cyfuno mewn ffyrdd unigryw o benderfynu sut mae plentyn yn datblygu a'r person y byddant un diwrnod i ddod (Cherry, 2019). Ond y ffactor a trafodir yn y gwerthusiad beirniadol yw tlodi. Dywed Unicef (dim dyddiad) mae tlodi eithafol yn amddifadu miliynau o blant o'r cyfle i gyrraedd eu potensial, o ran datblygiad corfforol a gwybyddol, ac yn bygwth eu gallu i gael swyddi da pan yn oedolion. Yn sgil y tarfu economaidd enfawr a achoswyd gan y pandemig, mae'n fwy hanfodol nag erioed bod llywodraethau'n cefnogi aelwydydd tlawd gyda phlant nawr ac ailadeiladu eu cyfalaf dynol yn ystod yr adferiad. Yn dilyn, noda The Children's Society (2023) Efallai na fydd plant o gefndiroedd tlodach yn cael yr un cyfleoedd â phobl ifanc eraill eu oed nhw, maent yn fwy debygol ni fydd fynediad i'r un deunyddiau dysgu, neu colli allan ar deithiau oherwydd yn syml, ni allant ei fforddio. Mae'n rhaid iddyn nhw weithio'n galetach i oresgyn y rhwystrau y mae bywyd modern yn eu rhoi o'u blaen, mae hyn yn medru arwain at y blant i deimlo'n anghyfartal i eraill.

Hawlia Child Poverty Action Group (2023) bod byw ar incwm isel yn cynyddu lefelau straen rhieni, yn ei dro yn effeithio ar berthynas a deinameg teuluol. Wedyn rhaid ystyried bod byw mewn tlodi, yn gysylltiedig â phlant yn cael problemau penodol yn eu perthynas bersonol. Yn benodol,

mae byw mewn tlodi parhaus yn gysylltiedig â phlant yn gwrthdaro yn amlach gyda'u cyfoedion ac yn fwy tebygol o fwlio eraill (Feuchtwang, 2016). Dwedai National Education Union (2021) bod mwy na 35% o'u myfyrwyr wedi cael eu bwlio oherwydd tlodi. YN ogystal a hyn, cred National Education Wales (2019) mae tlodi yn dal gormod o blant a phobl ifanc yn ôl, gan gyfyngu ar eu cyfleoedd bywyd a chreu rhwystrau ar ei fynediad i addysg. Mae'n dilyn bod plant tlawd yn India 12% yn fwy tebygol fwy tebygol o gael eu bwlio'n gorfforol a 19% yn fwy tebygol o gael eu bwlio ar lafar na'r plant lleiaf tlawd (University of Oxford, 2016).

Un ffactor bwysig arall i drafod gyda tlodi yw addysg. Mae diffyg mynediad at addysg yn rhagfynegydd mawr o basio tlodi o un genhedlaeth i'r nesaf, ac mae derbyn addysg yn un o'r ffyrdd pennaf o sicrhau sefydlogrwydd ariannol (Global Citizen, 2023). Yn ôl Child Poverty Action Group (2023) mae gan blant sydd wedi byw mewn tlodi parhaus yn ystod eu saith mlynedd gyntaf sgôr datblygu gwybyddol ar gyfartaledd 20% yn is na'r rhai o blant sydd erioed wedi profi tlodi. Mae tlodi'n cael effaith sylweddol ar brofiad addysgol a chyrhaeddiad llawer o blant sy'n tyfu i fyny yn y Deyrnas Unedig, a dwedwyd bod 78% o'i myfyrwyr yn dangos blinder a 75% o ganolbwyntio gwael yn yr ysgol o ganlyniad i tlodi (National Education Union, 2021).

Mae'n ffaith wybyddus erbyn heddiw bod Comisiynydd Plant Cymru yn ceisio cael arweinyddion, llywodraethwyr a ddysgwyr i sicrhau nid yw un plentyn yn profi gwahaniaethu o achos tlodi. yn y lle cynta, caiff asesiad 'Cofia Ceri' i greu, bwriad y adnodd yma yw i helpu plant a phobl ifanc, staff a llywodraethwyr mewn ysgolion fapio'r costau a allai fod yn anodd i blant a theuluoedd eu fforddio caiff hyn i ddigwydd dros cyfnod y diwrnod ysgol a thros y flwyddyn ysgol (Comisiynydd Plant Cymru, 2023). Ymhellach i asesiad 'Cofia Ceri', caiff y cymeriad dychmygol yma i greu er mwyn cynrychioli plentyn neu unigolyn ifanc sydd yn dod o deulu tlawd, sydd methu affordio y pethau bwysig sydd angen, ac a allu i golli ei hawliau o dan Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn oherwydd hynny (Comisiynydd Plant Cymru, 2023). O ganlyniad i hyn mae'r comisiynydd eisiau i'r ysgol a teulu i weithio gyda'i gilydd yn y gobaith o ddod o hyd i cynllun sydd yn medru helpu yr unigolion.

Un dull arall mae'r comisiynydd yn ceisio cael mwy blant yn etholadwy i yw prydau ysgol am ddim, fe wnaeth Sally Holland hyn gyda 'dwylo agored' (BBC, 2021). Bydd prydau ysgol am ddim yn cael eu cynnig i'r disgyblion ieuengaf un o ddechrau'r tymor ysgol nesaf, ac fe fydd y cynllun yn cael ei gyflwyno'n raddol dros y tair blynedd nesaf (Masters, 2022). Yn ogystal a hyn, dywedai Llywodraeth Cymru a Phlaid Cymru y bydd y polisi i ehangu prydau ysgol am ddim i bob disgybl ysgol gynradd "dros oes y cytundeb hwn, yn gam pellach tuag at gyrraedd ein huchelgaïs gyffredin na ddylai unrhyw blentyn fynd yn llwglyd" (BBC, 2021). Fodd bennag er mae BBC yn dweud bod phob plentyn gyda'r hawl i pryd ysgol am ddim, dwedau yr elusen tlodi Sefydliad Joseph Rowntree, ar draws y Deyrnas Unedig, amcangyfrifir bod 4.3 miliwn o blant yn byw yn tlodi. Ond dim ond 2.3 miliwn o blant sy'n cael prydau ysgol am ddim ar hyn o bryd (BBC News, 2022). Maent yn amlwg ni fydd prydau ysgol am ddim yn dod â thlodi plant i ben ond maent yn rhoi cyfle i ddiogelu plant a helpu teuluoedd sy'n ei chael hi'n anodd (Child Poverty Action Group, 2023). Er mae prydau ysgol am ddim y helpu rhyw faint o tlodi, Mae manteision ehangach hefyd, gan gynnwys hyrwyddo bwyta'n iach ar draws yr ysgol, cynyddu'r amrywiaeth o ddysgwyr bwyd all fwyta, gwella sgiliau cymdeithasol amser prydau bwyd, yn ogystal â gwella ymddygiad a chyrhaeddiad (Llywodraeth Cymru, 2022).

Cyfeirnod

Agile Academy. (Dim Dyddiad) *Seven questions on Catalyst Leadership*. Ar gael o: [7 questions on catalyst leadership | Agile Academy \(agile-academy.com\)](#) (Darllenwyd 8^{fed} o Fawrth 2023).

BBC. (2021) *All primary school kids in Wales to get free school meals*. Ar gael o: [All primary school kids in Wales to get free school meals - BBC Newsround](#) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Catalyst. (2023) *Catalyst Schools*. Ar gael o: [Catalyst Schools - Catalyst \(wearecatalyst.org\)](#) (Darllenwyd 8^{fed} o Fawrth 2023).

Catalytic Leadership. (2023) *Helping Leaders to Intentionally Grow and Thrive*. Ar gael o: [Catalytic Leadership – Equipping Leaders to Intentionally Grow and Thrive](#) (Darllenwyd 8^{fed} o Fawrth 2023).

Cherry, K. (2019) *Experience and Development How Experience Influences Child Development*. Ar gael o: [Experience and Development in Children \(verywellmind.com\)](#) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Child Poverty Action Group. (2023) *The Effects of Poverty*. Ar gael o: [The effects of poverty | CPAG](#) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023). (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Child Poverty Action Group. (2023) *TWO IN FIVE UK CHILDREN UNDER THE POVERTY LINE ARE NOT ELIGIBLE FOR FREE SCHOOL MEALS*. Ar gael o: [Two in five UK children under the poverty line are not eligible for free school meals | CPAG](#) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Children's Commissioners. (2015) *Only 1 in 8 children who are sexually abused are identified by professionals*. Ar gael o: [Only 1 in 8 children who are sexually abused are identified by](#)

[professionals | Children's Commissioner for England \(childrenscommissioner.gov.uk\)](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Children's Commissioners. (2023) History of the Children's Commissioner. Ar gael o: [History of the Children's Commissioner | Children's Commissioner for England \(childrenscommissioner.gov.uk\)](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Children's Commissioners. (Dim Dyddiad) History of the Children's Commissioners. Ar gael o: [History of the Children's Commissioner | Children's Commissioner for England \(childrenscommissioner.gov.uk\)](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Children's Rights in Wales. (Dim Dyddiad) *Children's Commissioner for Wales*. Ar gael o: [Children's rights in Wales | Children's Commissioner for Wales \(childrensrightswales.org.uk\)](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Children's Commissioner for Wales (2017) *The Right Way: A Children's Rights Approach in Wales*. Ar gael o: [The Right Way: A Children's Rights Approach in Wales | Together Scotland9](#) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Comisiynydd Plant Cymru. (2023) *A Charter for Change: Protecting Welsh Children from the impact of poverty*. Ar gael o: [A Charter for Change: Protecting Welsh Children from the impact of poverty - Children's Commissioner for Wales \(childcomwales.org.uk\)](#) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Comisiynydd Plant Cymru. (2023) *A Charter for Change: Resources*. Ar gael o: [A Charter for Change: Resources - Children's Commissioner for Wales \(childcomwales.org.uk\)](#) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Comisiynydd Plant Cymru. (2023) *Amdanon ni*. Ar gael o: [Comisiynydd Plant Cymru - Dysgwch fwy am ein gwaith \(complantcymru.org.uk\)](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Comisiynydd Plant Cymru. (2023) *AMPLIFY: How to maximise young people's voices through your secondary school council*. Ar gael o: [AMPLIFY: How to maximise young people's voices through your secondary school council - Children's Commissioner for Wales \(childcomwales.org.uk\)](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Comisiynydd Plant Cymru. (2023) *An Honour for Rocio Cifuentes*. Ar gael o: [An Honour for Rocio Cifuentes - Children's Commissioner for Wales \(childcomwales.org.uk\)](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Comisiynydd Plant Cymru. (2023) *Human Rights in the Curriculum for Wales 2022*. Ar gael o: [Human Rights in the Curriculum for Wales 2022 - Children's Commissioner for Wales \(childcomwales.org.uk\)](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Comisiynydd Plant Cymru. (2023) *Legal Powers*. Ar gael o: [Legal Powers - Children's Commissioner for Wales \(childcomwales.org.uk\)](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Comisiynydd Plant Cymru. (Dim Dyddiad) *The Right Way: a children's rights approach in Wales*. Ar gael o: [TRW onepagesummary ENG.pdf \(childcomwales.org.uk\)](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Department of Education. (2015) *Good Leadership impacts positively on educational outcomes*. Ar gael o: [Good Leadership impacts positively on educational outcomes | Department of Education \(education-ni.gov.uk\)](https://www.gov.uk/government/publications/good-leadership-impacts-positively-on-educational-outcomes) (Darllenwyd 8^{fed} o Fawrth 2023).

Department of Education. (Dim Dyddiad) *School councils and pupil participation*. Ar gael o: [School councils and pupil participation | Department of Education \(education-ni.gov.uk\)](https://www.gov.uk/government/publications/school-councils-and-pupil-participation) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Desko J. (2017) *6 Characteristics Of A Catalyst Leader*. Ar gael o: [6 Characteristics of a Catalyst Leader — The Center Consulting Group](https://www.centerconsulting.com/6-characteristics-of-a-catalyst-leader/) (Darllenwyd 8^{fed} o Fawrth 2023).

Early Years Matters. (2023) *Leadership*. Ar gael o: [Leadership - Early Years Matters](https://www.earlyyears.gov.uk/leadership) (Darllenwyd 8^{fed} o Fawrth 2023).

Feuchtwang, A. (2016) *The links between poverty and relationships*. Ar gael o: [The links between poverty and relationships \(sec-ed.co.uk\)](https://www.sec-ed.co.uk/the-links-between-poverty-and-relationships) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Global Citizen. (2020) *Understanding How Poverty is the Main Barrier to Education*. Ar gael o: [Understanding How Poverty is the Main Barrier to Education \(globalcitizen.org\)](https://www.globalcitizen.org/en/understanding-how-poverty-is-the-main-barrier-to-education/) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Joiner, B. & Josheps, S. (2019) *The Five Levels of Leadership Agility*. Ar gael o: [The Five Levels of Leadership Agility | AMA \(amanet.org\)](https://amanet.org/leadership-agility/) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Joiner, B. (d.d.) *Leadership Agility: From Expert to Catalyst*. Ar gael o: <https://www.agilebusiness.org/static/16d98465-2897-46fb-a05851e540067f3b/White-Paper-Leadership-Agility-From-Expert-to-Catalyst.pdf#:~:text=Our%20extensively%20researched%20book%2C%20Leadership%20Agility%2C%20shows%20that,effective%20for%20today%E2%80%99s%20rapidly%20changing%2C%20highly%20complex%20environment.> (Darllenwyd: 17 Mawrth 2023).

Llywodraeth Cymru. (2018) *Social Services and Well-being (Wales) Act 2014*. Ar gael o: [working-together-to-safeguard-people-volume-5-handling-individual-cases-to-protect-children-at-risk.pdf \(gov.wales\)](https://gov.wales/working-together-to-safeguard-people-volume-5-handling-individual-cases-to-protect-children-at-risk.pdf) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Llywodraeth Cymru. (2019) *Keeping children safe from Child Sexual Exploitation*. Ar gael o: [consultation-guidance-young-persons.pdf \(gov.wales\)](https://gov.wales/consultation-guidance-young-persons.pdf) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Llywodraeth Cymru. (2022) *New Children's Commissioner for Wales announced*. Ar gael o: [New Children's Commissioner for Wales announced | GOV.WALES](https://gov.wales/new-childrens-commissioner-for-wales-announced) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Llywodraeth Cymru. (2022) *Universal Primary Free School Meals (UPFSM)*. Ar gael o: [+++++Universal Primary Free School Meals \(UPFSM\) | GOV.WALES](https://gov.wales/universal-primary-free-school-meals-upfsm) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Llywodraeth Cymru. (2022) *Written Statement: Marking the end of Professor Sally Holland's term as Children's Commissioner for Wales*. Ar gael o: [Written Statement: Marking the end of Professor Sally Holland's term as Children's Commissioner for Wales \(20 April 2022\) | GOV.WALES](https://gov.wales/written-statement-marking-the-end-of-professor-sally-holland-s-term-as-childrens-commissioner-for-wales-20-april-2022) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Masters, A. (2022) *Free school meals to be rolled out to all Welsh primary school pupils from September*. Ar gael o: [Free school meals to be rolled out to all Welsh primary school pupils from September | ITV News Wales](#) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

National Education Union. (2021) *Child poverty - the facts*. Ar gael o: [Child poverty - the facts | NEU](#) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Pennstate Extension. (Dim Dyddiad) *Better Kid Care*. Ar gael o: [Leadership and children — Better Kid Care — Penn State Extension \(psu.edu\)](#) (Darllenwyd 8^{fed} o Fawrth 2023).

Plant yng Nghymru. (2021) *History*. Ar gael o: [Our History | Children in Wales](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Plymouth Marjon University. (2023) *Leadership in the Early Years*. Ar gael o: [Leadership in the Early Years | Plymouth Marjon University](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Pringle, S. (2019) *Having a voice, having a choice: effective pupil participation*. Ar gael o: [Having a voice, having a choice: effective pupil participation | Estyn \(gov.wales\)](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

The Catalyst Schools. (2023) *Teaching Minds and Touching Hearts*. Ar gael o: [Who We Are \(catalystschools.org\)](#) (Darllenwyd 8^{fed} o Fawrth 2023).

The Children's Society. (2023) *What are the effects of child poverty?* Ar gael o: [Effects Of Child Poverty | The Children's Society \(childrenssociety.org.uk\)](#)

The Luke Center For Catalytic Leadership. (Dim Dyddiad) *CATALYTIC LEADERSHIP Strategies for an Interconnected World*. Ar gael o: [CATALYTIC LEADERSHIP \(thelukecenter.org\)](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Unicef. (Dim Dyddiad) *1 IN 6 CHILDREN LIVES IN EXTREME POVERTY, WORLD BANK-UNICEF ANALYSIS SHOWS*. Ar gael o: [1 in 6 children lives in extreme poverty, World Bank-UNICEF analysis shows - UNICEF UK](#) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Unicef. (Dim Dyddiad) *The Convention on the Rights of the Child: The children's version*. Ar gael o: [The Convention on the Rights of the Child: The children's version | UNICEF](#) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

Veazey, R. (2018) *Leadership in Early Years: How To Be A Better Leader*. Ar gael o: [Leadership in Early Years: How To Be A Better Leader | Famly](#) (Darllenwyd 8^{fed} o Fawrth 2023).

Working Differently. (2013). *Be Your Community's Catalytic Leadership*. Ar gael o: [Be Your Community's Catalytic Leader - Working Differently](#) (Darllenwyd 9^{fed} o Fawrth 2023).

Worlds Stickiest Learning. (2022) *Early Years Leadership: Roles & Attributes of a Good EYFS Leader*. Ar gael o: [Early Years Leadership: Roles & Attributes of a Good EYFS Leader \(makingbusinessmatter.co.uk\)](#) (Darllenwyd 8^{fed} o Fawrth 2023).

Young Lives. (2016) *Poverty, inequity and children's experiences of bullying*. Ar gael o: [Poverty, inequity and children's experiences of bullying | Young Lives](#) (Darllenwyd 10^{fed} o Fawrth 2023).

